

تحلیل خواب و رؤیا در مثنوی معنوی از دیدگاه یونگ و فروید

دکتر احمد فروزانفر - دانشگاه شاهد
فهیمة بابایی - دانشجوی کارشناسی ارشد

چکیده:

خواب، یک فرایند طبیعی و مستمر در زندگی بشر است. شاید بتوان ادعا کرد که تفکر و تحلیل مقوله خواب، به بلندای خلقت انسان، سابقه دارد، به گونه ای که همواره ذهن انسان، درگیر پیچیدگی ها و ابهام های آن بوده است. به همین دلیل، شاخه های مختلف دانش بشری، از قبیل روانشناسی، فلسفه، دین، انسان شناسی و مانند آن ها به جنبه های مختلف آن پرداخته اند. یونگ معتقد است، رؤیاها به ما کمک می کنند تا استعدادهای بالقوه خود را شکوفا سازیم. از نظر او ناخودآگاه جمعی و کهن الگوها و یا آرکی تایپ ها، نمادهای قدرتمندی محسوب می شوند که در رؤیاهای ما تجلی می کنند. فروید، تعبیر رؤیا را، فرآیند استحال رؤیا از منطق و زبان، به محتوای آن، تعریف می کند و آن را یک فرآیند خلاق نمی شناسد و می گوید که رؤیا ها، خود به خود، خیال ساز نیستند و هیچ نتیجه ای که منجر به قضاوت شود از خود ظاهر نمی کنند، بلکه آن ها فقط جابجایی تصاویر انباشته و مواد آگاهی دهنده ای هستند که به شکل نقش و تصویر در خواب ظاهر می شوند. خواب ها و رؤیاها در مثنوی معنوی، در داخل حکایات اصلی، بیشترین نقش و کارکرد تربیتی، عرفانی و اخلاقی را برعهده دارند، به طور کلی آنها در دو معنا و مفهوم اساسی و متفاوت بیان شده اند: یکی در معنا و مفهوم حقیقی و دیگری در معنا و مفهوم مجازی و تمثیلی. هدف این مقاله، بررسی خواب و رؤیا در مثنوی معنوی از منظر روانکاوی فروید و یونگ است، مسأله اصلی این تحقیق نیز بررسی مؤلفه های ذهنی مولانا است که در حالات کشف و شهود حاصل از الهام و تجلی حقایق، در خواب و رؤیا رخ می دهد. این پژوهش به روش تحلیل اسنادی انجام گرفته است.

کلید واژه: خواب و رؤیا، مولانا، یونگ، فروید.

درآمد:

یونگ معتقد بود رؤیاها به ما کمک می کنند تا استعدادهای بالقوه ی خود را شکوفا سازیم. وی به نمادهای جهانی برای تعبیر خواب اعتقاد داشت. به باور او این اعتقاد که مفهوم رؤیا صرفاً تحقق و ارضا آرزوهای سرکوب شده است، یک دیدگاه ساده انگارانه است (یونگ، ۱۳۶۶: ۵۷). از نظر او، ناخودآگاه جمعی و کهن الگوها و یا آرکی تایپ ها، نمادهای قدرتمندی هستند که همه ما از طریق ناخودآگاه جمعی از